

Tautosakos darbų 58-asis tomas apima gana įvairaus pobūdžio mokslinius tyrimus, kurie sudaro keturis pirmuosius skyrius. Tomas pradedamas mažųjų tautosakos formų tyrimais: iš jų trys pirmieji skirti patarlėms, o paskutinis – mįslėms. Paremiologė Dalia Zaikauskienė išsamiai nagrinėja įdomų reiškinį – svetimkalbių paremijų skolinimąsi ir jų adaptaciją lietuviškame kontekste. Mokslininkė nustato, kad toli gražu ne kiekviena patarlė gali būti sėkmingai perimama iš kitos kalbos ir ne kiekvienas skolinys gali prigyti; tai lemia tam tikros specifinės priežastys, kurios nuodugnai apibūdinamos straipsnyje. Kiti du straipsniai remiasi Jerzy'io Bartmińskio, Liubli-no etnolingvистinės mokyklos pradininko, pasiūlyta kalbos pasaulėvaizdžio atkūrimo metodologija. Irena Snukiškienė, pasitelkusi šios metodologijos principus, gilina si į tiesos ir melo konceptualizavimą lietuvių paremijose, o Monika Bogdzevič siekia apibūdinti kognityvinį gėdos vaizdą, lygindama lietuvių ir lenkų paremijas. Skyrius baigiamas Aelitos Kėnsminienės straipsniu apie daugeliui tautų žinomą mįslę apie rašomąją plunksną, sąlygiškai vadinamą „plunksnos kančia“. Sukaupusi visus turimus lietuviškus šios mįslės užrašymus ir gretindama juos su kitų tautų atitikmenimis ir analogiškais motyvais pasižyminčiais mitologiniais, hagiografiniais bei kitų žanrų tautosakos tektais, autorė daro gana plačias išvadas apie tautosakos vaizdinį apskritai ir apie rašto, kaip esminio lūžio žmonijos istorijoje ir kultūroje, folklorinį įprasminimą ir aktualinimą.

Rašto tema gražiai susieja šį straipsnį su antruoju skyriumi, kuriame publikuojami darbai, analizuojantys sakytinės ir rašto kultūros sampynas. Jurgita Ūsaitytė gilina si į liaudies dainų recepciją tautinio atgimimo laikotarpio lietuviškoje spaudoje, siekdama išsiaiškinti, kokią dainos sampratą formavo bei palaikė viešasis diskursas, atstovaujamas tautinio atgimimo sąjūdžio tikslų siekusios lietuvių inteligentijos. Sykiu nagrinėjamoje medžiagoje ieškoma paliudijimų, kurie leistų įžvelgti iš esmės šviesuomenės propaguojamų kultūrinių nuostatų atgarsius plačiojoje visuomenėje. Literatūrologė Ramunė Bleizgienė dėmesį telkia į kiek kitokio pobūdžio sakytinės ir rašytinės problematikos sankirtą lietuvių kultūroje, analizuodama, kaip valstiečių raštingumo praktikos atsispindi Žemaitės apsakymuose. Autorė nustato, kad rašytojos kūrinuose rašto plitimas Lietuvos kaime XIX ir XX a. sandūroje parodomas kaip sunkiai galintis konkuruoti su įsigalėjusia sakytine tradicija, tačiau sykiu lietuviška raštija Žemaitėi yra modernumo ir pažangos ženklas, kurį neretai lengviau ir entuziastingiau priima apsakymų veikėjos moterys.

Trečiajame skyriuje – „Gyvenimo pasakojimas ir modernioji tapatybė“ – skelbiami tyrimai, kurie yra jų autorių vykdyto programos „Modernybė Lietuvoje“ projekto apie pokario Vilniaus gyventojų individualų modernėjimą rezultatas ir remiasi projekto įgyvendinimo metu surinktais autobiografiniais pasakojimais. Jurgos Jonutytės straipsnyje iš filosofinės perspektyvos analizuojama, kaip individualiuose gyvenimo pasakojimuose atsispindi pasakotojų gyvenimiški pasirinkimai, kokie jie gali būti ir kaip per juos sukuriamas modernusis „aš“. Tuo tarpu Mykolė Lukošienė gilinausi į keletą konkrečių gyvenimo pasakojimų, kurių centre yra profesijos pasirinkimas, darbinė karjera ir apskritai su darbu susiję žmogaus gyvenimo momentai. Autorė parodo, kad ši sritis irgi gali būti labai nevienodai įprasminama: kartais į profesinę karjerą žmogus žvelgia kaip į viso savo gyvenimo ašį, o kartais darbas tėra tik būdas išgyventi – ypatingos prasmės ir saviraiškos galimybių jame neieškoma.

Ketvirtajame skyriuje publikuojamus straipsnius galima laikyti folkloro tyrimais par excellence: jų pagrindas – mitologinė skirtingų tautų tradicija, atspindima senųjų folkloro tekstų. Audronė Gedžiūtė tyrimo objektu renka žmogaus prigimties sampratas senojoje keltų tradicijoje ir jas nagrinėja pasitelkusi paukščio figūros funkcionavimą senovės keltų legendose. Autorė daro išvadą, kad dualistinė sielos ir kūno skirtis, itin būdinga krikščioniškai kultūrai, senovės keltų pasaulėžiūrai veikiausiai nebuvo būdinga. Ukrainiečių tyrėjų Oleho ir Pavlo Smoliakų ir Oksanos Dovganj straipsnyje susitelkiama į vandens įvaizdį Vakarų Podolės tradicinėse apeigose ir dainose. Išryškinius vandens svarbą senovės slavų ir konkrečiai – ukrainiečių kultūroje, daugiausia dėmesio skiriama dunojaus įvaizdžiui kaip vandens ir įvairių jo formų manifestacijai.

Tradiciškai žurnale pažymimos svarbios su lietuvių folkloristika susijusios su-kaktys. Šiame tome gražiai minimos tautosakininko ir literatūrologo Donato Saukos devyniasdešimtosios gimimo metinės – Vita Ivanauskaitė-Šeibutienė išsamiai apibūdina profesoriaus tautosakinių tyrimų kontekstus ir jo požiūrį į folkloristikos perspektyvas. Rasa Paukštytė-Šaknienė pagarbiai prisimena etnologę Angelę Vyšniauskaitę; jos gimimo šimtmetį neseniai atšventė ištisa etnologų karta, kuri didžiujasi galėdama laikyti save jos mokiniais.

Su gauduliu tenka prisiminti išėjusius: Romualdas Apanavičius rašo apie anapilin iškeliavusį ilgametį kolegą etnomuzikologą Alfonsą Motuzą.

Recenzijų skiltyje apžvelgiamos naujausios publikacijos: Jonas Vaiškūnas recenzuoja Nijolės Laurinkienės monografiją Danguis baltų mitiniame pasaulėvaizdyje, Laima Anglickienė džiaugiasi neseniai pasirodžiusiu trečiuoju leidinio Lietuvių patarlės ir priežodžiai tomu, o Jūratė Šlekonytė pristato Suomijoje išleistą FFC serijos 316-ąjį tomą – straipsnių rinkinį, skirtą skaitmeninio amžiaus folkloristikai.

Kronikos skyrelyje kaip paprastai apžvelgiami svarbiausi 2019 metų antrojo pusmečio su lietuvių folkloristika susiję įvykiai.

The 58th volume of Tautosakos darbai / Folklore Studies comprises rather diverse research articles that make up its first four chapters. The volume starts with research on the small forms of folklore: three of the articles deal with proverbs, and the last one – with riddles. Paremiologist Dalia Zaikauskienė presents a detailed analysis of an intriguing phenomenon – borrowing of the foreign paremias and their adaptation in the Lithuanian context. According to this author, not nearly every proverb can be successfully adapted from another language; this process is determined by a set of specific prerequisites and conditions, which are thoroughly discussed in the article. The following two articles use the methodology developed by Jerzy Bartmiński, the promoter of the Lublin school of ethnolinguistics, and aiming at restoring the linguistic cultural picture of certain values. Irena Snukiškienė uses these methodological principles to analyze the conceptualization of truth and lie in Lithuanian proverbs, while Monika Bogdzevič strives to present the cognitive representation of shame in Lithuanian and Polish paremias. The chapter concludes with an article by Aelita Kensminienė focusing on a popular international riddle about the quill pen, which is provisionally entitled The Tortures of the Quill. Having accumulated all the available Lithuanian recordings of this riddle and compared them with international parallels or certain mythological, hagiographic and folklore texts employing similar motives, the author makes broad generalizations regarding the folklore imagery in general and the folkloric significance and relevance of writing as an essential turning point in the human history and culture.

The theme of writing smoothly connects this article with another chapter of the volume that contains research focusing on the contacts between oral and written culture. Jurgita Ūsaiytė discusses the reception of folksongs in the Lithuanian press of the national revival, attempting to establish what kind of folksong notion was shaped and promoted in the public discourse represented by the Lithuanian intelligentsia that was actively involved in the movement of the national revival. Besides, the analyzed material is examined in order to find evidence from the society at large – whether it accepted the cultural notions presented by its enlightened part. The literary scholar Ramunė Bleizgienė turns her attention to yet another kind of connection between oral and written parts of the Lithuanian culture: she analyzes the practices of peasant literacy as reflected in the short stories by the Lithuanian female writer of the turn of the 19th–20th centuries writing under the pen name Žemaitė. According to the author

of the article, Žemaitė depicts the spread of literacy in the Lithuanian villages as having hard time competing with the established oral tradition; however, the Lithuanian writing for her represents modernity and progress, which is often more readily and enthusiastically embraced by female characters of her short stories.

The third chapter of the volume is entitled “Life Story and Modern Identity”; it comprises articles written by researchers participating in the project that was part of the program “Modernity in Lithuania” and focused on the individual modernization of the post-war Vilnius inhabitants. Both articles are based on the autobiographical narratives recorded as result of this project. Jurga Jonutyte applies philosophical perspective to study these narratives in order to establish the individual choices of the narrators and the ways that these choices create the modern self. Mykolė Lukošienė in turn concentrates on several individual life stories that are centered on the professional choices of the narrators, their career and work-related moments of personal life in general. According to this author, this sphere can also receive very diverse representations: from the very center of the human life to a mere way of survival without any particular meaning or self-representation.

The articles published in the fourth chapter could be regarded as folklore research contributions par excellence: they concentrate on the mythic traditions of various peoples as reflected in the old folklore sources. Audronė Gedžiūtė chooses to analyze the perceptions of human nature in the old Celtic tradition by way of investigating the functioning of the figure of the bird in the old Irish legends and other texts. She concludes that dualistic distinction between body and soul, so prominent in the Christian culture, was hardly established in the old Celtic worldview. The Ukrainian researchers Oleh Smoliak, Pavlo Smoliak and Oksana Dovhanj discuss the image of water in the traditional rituals and folksongs of the Western Podolia. Having elucidated the significance of water to the ancient Slavic culture in general and the Ukrainian culture in particular, the authors concentrate their attention to the image of *dunai* /Danube as a manifestation of water as such and of its various forms.

Traditionally, the most important anniversaries related to the Lithuanian folklore research are celebrated in the journal. This time, the 90th anniversary of birth of the professor of literature and folklore Donatas Sauka is honored by Vita Ivanauskaitė-Šeibutienė presenting a detailed discussion of his folklore research and his attitude to folklore studies in general. Rasa Paukštytė-Šaknienė writes to celebrate the 100th anniversary of professor Angelė Vyšniauskaitė, who is proudly regarded by an entire generation of Lithuanian ethnologists as their teacher.

The sad *Pro memoria* written by Romualdas Apanavičius is dedicated to his recently departed colleague – professor of ethnomusicology Alfonsas Motuzas.

Three recent publications on folklore are reviewed in this volume: the monograph by Nijolė Laurinkienė on the image of sky in the Baltic mythical worldview is reviewed by Jonas Vaiškūnas; Laima Anglickienė appreciates the long-awaited third

volume of the “Lithuanian Proverbs and Proverbial Phrases”; and Jūratė Šlekonytė discusses the 316th issue in the FFC series published in Finland and dealing with folkloristics in the digital age.

The volume concludes with chronicle of the important academic events related to the Lithuanian folklore and taking place in the second half of the year 2019.